

МУҚОБИЛ ЭНЕРГЕТИКАНИ РИВОЖЛАНТИРИШ БҮЙИЧА ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАР ТАЖРИБАСИ

Jizzax politexnika instituti assistenti

Sh.A.Parmonov

Аннотация: Испанияда давлат иштирокида олтита йирик қуёш електр станцияларини қуриши режалаштирилган бўлиб, улар яратилаётган умумевропа електр енергиясини тақсимлаши тизими шароитида електр енергиясини бошқа минтақалар билан бўлишиши имкониятига ега бўлади. Дания ва Германия иштирокидаги шамол станциялари учун ҳам худди шундай енергия ресурсларини қайта тақсимлаши режалаштирилган.

Калит сўзлар: Энергия тежсаи, энергия самарадорлиги, энергетик тежсамкорлик, ишончли фаолият, энергия сарфи, қайта тикланувчи энергия манбалари.

Аннотация: В Испании планируется строительство шести крупных солнечных электростанций с государственным участием, которые в условиях создаваемой общеевропейской системы распределения электроэнергии смогут обмениваться электроэнергией с другими регионами. Аналогичное перераспределение энергоресурсов планируется для ветряных электростанций с участием Дании и Германии.

Ключевые слова: Энергосбережение, энергоэффективность, энергосбережение, надежная деятельность, энергопотребление, возобновляемые источники энергии.

Abstract: In Spain, it is planned to build six large solar vest stations with the participation of the state, which will be able to share the vest sleeve with other regions under the conditions of the all-European vest sleeve distribution system being created. A similar redistribution of energy resources is planned for wind farms with Danish and German participation.

Keywords: energy saving, energy efficiency, energy saving, reliable activity, energy consumption, renewable energy sources.

Европа ва Ақшда муқобил ва қайта тикланадиган енергия соҳасидаги вазият бошқа сценарий бўйича ривожланди. 1973 йилдаги жаҳон нефт инқирози муқобил қайта тикланадиган енергия манбаларига қизиқиши кучайтирди. 1974 йил давомида нефт нархи тўрт баравар ошди ва Ғарб мамлакатлари инқироз сабабларини тушуниб, муқобил енергия соҳасида тадқиқотларни бошладилар, уларнинг стратегик мақсади миллий енергия хавфсизлигини таъминлаш еди. Олимларнинг иши ҳар хил турдаги муқобил манбалар устида олиб борилди, ягона аниқ чекловчи омил маълум худудларнинг табиий-икклим шароити еди.

“Независимая Газета” томонидан келтирилган маълумотларга кўра, дунёда қайта тикланадиган енергия манбаларининг (шу жумладан кичик гидроенергетиканинг) улуши 30 йил ичida кўп ўсмаган: 13,3 йилда 1970% дан 13,6 йилда 2000% гача. Муқобил қайта тикланадиган енергия манбалариға инвестициялар фақат 2000-йилларнинг ўрталарида кўп марта ошди: 33,4 йилда 2004 миллиард доллардан 148,4 йилда 2007 миллиард долларгача. 2007 йилдан бери Google шамол ва қуёш енергиясига фаол сармоя киритмоқда. 2007 йилда муқобил енергия соҳасидаги хорижий лойиҳаларнинг рентабеллиги ўртacha 10-20% га баҳоланди, аммо яқин келажакда сезиларли ўсиш потенциалига ега. 2009 йилда техника фанлари доктори Олег Попелнинг сўзларига кўра, global енергия балансида муқобил РЕС улуши 5%, шамол енергиясининг ўсиш суръати йилига 30%, қуёш енергияси еса йилига 50% ни ташкил етди.

2010 йил охирида ноанъанавий енергия ишлаб чиқариш бўйича етакчи мамлакатлар Исландия (енергия балансидаги Реснинг тахминан 25%, асосий РЕС геотермал енергия), Дания (енергия балансидаги Реснинг тахминан 20,6%, асосий РЕС шамол енергияси), Португалия (18% енергия балансидаги РЕС, асосий РЕС-тўлқин енергияси, қуёш енергияси ва шамол), Испания

(енергия балансидаги Реснинг 17,7%, асосий РЕС-қуёш енергияси) ва янги Зеландия (енергия балансидаги Реснинг 15,1%, асосий РЕС-геотермик ва шамол енергияси). Бундан ташқари, Ватикан, Хитой ва Ҳиндистон 2010 йилда муқобил енергетикани ривожлантиришга фаол сармоя киритди. 2010 йилда Ватиканда Европадаги енг йирик қуёш электр станциясининг қурилиши якунланди, бу бошқа енергия манбаларидан фойдаланишини деярли бутунлай тарк етишга имкон беради. Ҳиндистоннинг режаларига қуёш енергиясини кенг миқёсда ривожлантириш ҳам киритилган. 2011 йил охирига келиб Гужаратда 1000 Мвт қувватга ега қуёш электр станциясининг қурилиши якунланди. Хитой шамол енергиясини ривожлантириш лойиҳаларини фаол молиялаштиради. 2010 йилда Хитой ишлаб чиқарилган шамол енергияси бўйича дунёда Ақшдан кейин иккинчи ўринни егаллаб, Германияни ортда қолдирди.

XXI аср бошидан бери чет елда муқобил енергия инвестицияларнинг яна бир тўлқинини олди. Евropa Иттифоқи АЕ ёрдамида умумевропа электр енергиясини тақсимлаш тизимини яратишни бошлади, Қўшма Штатлар енергия балансидаги муқобил енергия манбалари улушини 20 йилга келиб 2020% гача ошириш режаларини єълон қилди. Евropa Иттифоқи, шунингдек, енергия балансидаги муқобил енергия манбаларининг улушини 20 йилга келиб 2020 фоизга ва 40 йилда 2040 фоизга оширишни режалаштирумокда. Хусусан, Испанияда давлат иштирокида олтита йирик қуёш электр станцияларини қуриш режалаштирилган бўлиб, улар яратилаётган умумевропа электр енергиясини тақсимлаш тизими шароитида электр енергиясини бошқа минтақалар билан бўлишиш имкониятига ега бўлади. Дания ва Германия иштирокидаги шамол стансиялари учун ҳам худди шундай енергия ресурсларини қайта тақсимлаш режалаштирилган.

Маълумки, республикамизда иқтисодиёт барқарор ўсишини таъминлашга ва ахолининг фаровонлик даражасини оширишга, ёқилғи-энергетика ресурсларига бўлган талаб – эҳтиёжни узлуксиз

қаноатлантиришга қаратилган нефть – газ, электр энергетика, күмир, кимё, қурилиш индустриясини ривожлантиришнинг узоқ муддатли стратегияси амалга оширилмоқда. Шу билан бирга, ёқилғи – энергетика тармоғининг мавжуд қувватлари энергия ресурсларига ортиб бораётган талаб-эҳтиёжни тўлиқ даражада таъминламаяпти, мамлакатимиз иқтисодиётининг энергия сарфи ҳажми ривожланган мамлакатларнинг ўртacha кўрсаткичидан анча юкоридир. Ҳозирги вақтда асосан гидроэлектростанциялар ишлаб чиқараётган қайта тикланувчи энергия манбалари ҳиссасига мамлакатда ишлаб чиқарилаётган электр энергияси умумий ҳажмининг атиги ўн фоизи тўғри келмоқда. Нихоятда катта салоҳият мавжуд бўлишига қарамасдан, қуёш ва шамол сингари қайта тикланувчи энергия манбаларининг имкониятларидан тўлиқ даражада фойдаланилмаяпти. Шу муносабат билан, иқтисодиёт тармоқлари ва ижтимоий соҳанинг энергия самарадорлигини ошириш, энергия тежовчи технологиялар ва қайта тикланувчи энергия манбаларини кенг жорий этиш давлат сиёсатининг ҳозирги босқичдаги долзарб йўналишларидан бири бўлиб қолиши лозим.

Адабиётлар

1. Khasanov M. et al. Optimal radial distribution network reconfiguration to minimize power loss by using mayfly algorithm //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing, 2023. – Т. 2612. – №. 1.
2. Hasanov M., Urinboy J. Reconfiguration of Radial Distribution System to Minimize Active Power Loss //International Journal of Engineering and Information Systems (IJE AIS). – 2021. – Т. 5. – №. 2. – С. 154-156.
3. Hasanov M. et al. Optimal Integration of Wind Turbine Based Dg Units in Distribution System Considering Uncertainties //Khasanov, Mansur, et al." Rider Optimization Algorithm for Optimal DG Allocation in Radial Distribution Network." 2020 2nd International Conference on Smart Power & Internet Energy Systems (SPIES). IEEE. – 2020. – С. 157-159.
4. Hasanov M. et al. Optimal Integration of Photovoltaic Based DG Units in Distribution Network Considering Uncertainties //International Journal of Academic and Applied Research (IJAAAR), ISSN. – 2021. – С. 2643-9603.

5. Жалилов Ў. А. Ў. и др. ЭЛЕКТР ЭНЕРГИЯ СИФАТ КЎРСАТКИЧЛАРИ ВА УЛАРНИ ОШИРИШ ЧОРАТАДБИРЛАРИ //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – С. 113-118.
6. Жуманов А. Н. и др. МУҚОБИЛ ЭНЕРГИЯ МАНБАЛАРИДАН ЖИЗЗАХ ВИЛОЯТИНИНГ ТОҒЛИ ХУДУДЛАРИДА ФОЙДАЛАНИШ //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 5. – С. 247-254.
7. Razzaqovich Q. A. et al. SANOAT KORXONALARI ELEKTR TA'MINOTIDA ELEKTR YUKLAMALARI KARTOGRAMMASINI QURISH VA BPP NING O 'RNATILISH JOYINI ANIQLASH //E Conference Zone. – 2022. – С. 358-361.
8. Qurbanov A., Baratov L., Jalilov O. SANOAT KORXONALARINING SAMARADORLIK KO'RSATKICHINI OSHIRISH MAQSADIDA ELEKTR YUKLAMALARI KARTOGRAMMASINI QURISH VA BPP NING O 'RNATILISH JOYINI ANIQLASH //Interpretation and researches. – 2023. – Т. 1. – №. 6.
9. Khasanov M. et al. Optimal allocation of distributed generation in radial distribution network for voltage stability improvement and power loss minimization //AIP conference proceedings. – AIP Publishing, 2023. – Т. 2612. – №. 1.
10. Khasanov M. et al. Optimal Sizing and Sitting of Distributed Generation in Distribution Network considering Power Generation Uncertainty //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2023. – Т. 434. – С. 01016.
11. Khasanov M. et al. Distribution network planning with DG units considering the network reconfiguration and reliability //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2023. – Т. 461. – С. 01053.